

925

9~

1

174

(174)

نیم قرآن

www.ketab.ir

ذاکری، علی اکبر، ۱۳۳۸ -

نقد معیار و آزادی از دیدگاه استاد شهید مطهری / علی اکبر ذاکری - قم: مؤسسه بوستان
کتاب (مرکز چاپ و نشر دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم)، ۱۳۹۸.
۱۶۰ ص. - (مؤسسه بوستان کتاب: ۲۷۳۶) (سیاسی - اجتماعی)

ISBN 978-964-09-2033-6

فهرست نویسی براساس اطلاعات فیبا.

کتاب نامه: ص. [۱۵۱] - ۱۶۰؛ همچنین به صورت زیرنویس.

۱. مطهری، مرتضی، ۱۲۹۸ - ۱۳۵۸ - دیدگاه درباره آزادی. ۲. مطهری، مرتضی،

۱۲۹۸ - ۱۳۵۸. ۳. آزادی - جنبه های مذهبی - اسلام. الف. دفتر تبلیغات اسلامی حوزه

علمیه قم - مؤسسه بوستان کتاب. ب. عنوان.

۲۹۷/۴۸۳

BP ۲۳۳/۷/م ۶۵۲

شماره کتاب شناسی ملی: ۵۶۴۲۸۲۷

■ موضوع: سیاسی - اجتماعی

■ گروه مخاطب: - تخصصی (طلاب و دانشجویان)

شماره انتشار کتاب (چاپ اول): ۲۷۳۶

مسلسل انتشار (چاپ اول و بازچاپ): ۷۲۱۷

نقد معیار و آزادی

از دیدگاه استاد شهید مطهری

علا اکبر ذاکری

بیت

نقد معیار و آزادی از دیدگاه استاد شهید مطهری

• نویسنده: علی اکبر ذاکری

• ناشر: مؤسسه بوستان کتاب

• لایته گرافی، چاپ و صحافی: چاپخانه مؤسسه بوستان کتاب

• قیمت چاپ اول / ۱۳۹۸ • شمارگان: ۶۰۰ • بهای: ۲۰۰۰۰ تومان

تمامی حقوق نشر مکتوب و الکترونیک اثر متعلق به مؤسسه بوستان کتاب است

printed in the Islamic Republic of Iran

♦ دفتر مرکزی: قم، خ شهدا (صفائی)، ص پ ۹۱۷ / ۳۷۱۸۵، تلفن: ۱-۷ ۳۷۷۴۲۱۸، نمابر: ۳۷۷۴۲۱۵۴، تلفن پخش: ۳۷۷۴۳۴۲۶

♦ فروشگاه مرکزی: قم، چهارراه شهدا (عرضه) ۱۲۰۰، کتاب یا همکاری ۱۷۰ ناشر

♦ فروشگاه شماره ۲: تهران، خیابان انقلاب، بین وصال و فلس، پلاک ۵۱۰، تلفن: ۶۶۹۶۹۸۷۸

♦ فروشگاه شماره ۳: مشهد، چهارراه خسروی، مجتمع پاس، جنب دفتر تبلیغات اسلامی، محله خاندان رضوی، تلفن: ۳۲۲۳۳۶۷۲

♦ فروشگاه شماره ۴: اصفهان، چهارراه کرمانی، جنب دفتر تبلیغات اسلامی، صفه ۳، تلفن: ۳۲۲۲۰۳۷۰

♦ فروشگاه شماره ۵ (رنگین کمان)، فروشگاه کودک و نوجوان: قم، چهارراه شهدا، نشانی ۱۰۰، تلفن: ۳۷۷۴۳۱۷۹

اطلاع از تازه های نشر از طریق پیام کوتاه (SMS)، با ارسال شماره همراه خود به ۰۰۰۲۱۵۵ و یا درخواست به:

پست الکترونیک مؤسسه E-mail: info@bustaneketab.com

جدیدترین آثار مؤسسه و آشنایی بیشتر با آن در وب سایت: www.bustaneketab.com

با قدردانی از همکاری که در تولید این اثر نقش داشته‌اند:

• اعضای شورای بررسی آثار • دبیر شورای کتاب و سروراستار: ابوالفضل طریقه‌دار • ویراستار: محمد زارعی

• اصلاحات حروف نگاری: زهرا امیدی و حسین محمدی • صفحه آرایی: سگینه ملازاده و احمد مؤتمنی

• نمونه خوانی: جواد عروجی • کنترل فنی صفحه آرایی: سیدرضا موسوی منش

• مدیر گروه هنری: مسعود نجابتی • طراح جلد: محمود هدایی

• اداره آماده سازی: حمیدرضا تیموری • اداره چاپخانه: مجید مهدوی و سایر همکاران لیتوگرافی، چاپ و صحافی • مدیر تولید: عبدالهادی اشرفی.

رئیس مؤسسه
محمدباقر انصاری

فهرست مطالب

۹	مقدمه
۱۰	دوران تحصیل و فعالیت های علمی
۱۱	مبارزات سیاسی
۱۳	شهادت استاد
۱۳	حوزه های نقد شهید مطهری
۱۷	این کتاب

فصل اول: پیشینه نقد در اسلام در آثار شهید مطهری

۲۱	مقدمه
۲۲	پیامبر، پیش گام نقد
۲۷	نمونه های مبارزه پیامبر با خرافات
۲۱	۱. خورشید و ماه برای مرگ کسی نمی گیرد
۲۵	۲. اخطار در گرفتن مطالب از یهود
۲۸	۳. مخالفت با تفاخر قبیله ای و نسب گرایی
۳۱	سیره علوی در نقد

۱. نفی صحت پیش‌بینی منجمان ۳۱
۲. نقد اندیشه‌های نادرست ادیان گذشته ۳۳
۳. نقد جبرگراها ۳۳
۴. نقد جریان‌های سیاسی پس از پیامبر ۳۴
۵. انتقاد از عملکرد خلفا ۳۷
۶. نقد خلیفه سوم ۳۹
- الف) فساد ۴۰
- ب) استبداد ۴۱
- ج) بی‌ارادگی در اداره کشور و بست و گشاد کارها ۴۲
- د) بدگمانی به نیکان و خیرخواهان ۴۲
- ه) حب و مال و است‌المال ۴۴
- نقد افراد و جریان‌ها توسط دیگر معصومان ۴۵
- نقد اندیشه‌های انحرافی و قیاسی ۴۶
- ناقدان حدیث ۴۷
- نتیجه‌گیری ۴۸

فصل دوم: نقد معیار و ویژگی‌های آن در آثار شهید مطهری ۵۱

- نقبی به آثار شهید مطهری ۵۱
- نقد و ناقد در کلام شهید مطهری ۵۱
- نقد، بیان قوت‌ها و ضعف‌ها ۵۳
- ویژگی‌های ناقد ۵۴
۱. بازشناسی سخن درست از نادرست ۵۴

۵۵	خدا ناقد اعمال
۵۸	حکایتی از آیه الله بروجردی در نقد اعمال
۵۹	ویژگی ناقد در روایات
۶۱	۲. هدف اصلاح گری
۶۲	۳. منطقی بودن
۶۴	۴. استقبال از نقد
۶۴	سیره پیامبر و امیرالمؤمنین در برابر ناقدان
۶۶	استقبال امام خمینی از نقد
۶۸	شهید مطهری و تجلیل از ناقدان
۷۰	ارزیابی نقدهای شهید مطهری در مورد گروه «فرقان»
۷۱	۵. حسن نیت و حسن تشخیص
۷۷	۶. دریافت از منبع اصلی
۸۰	۷. توجه به پیشینه
۹۳	۸. احترام در نقد
۹۶	۹. انصاف در نقد
۱۰۳	نتیجه گیری
۱۰۷	فصل سوم: دین و آزادی از دیدگاه شهید مطهری
۱۰۹	اهمیت و ارزش آزادی
۱۱۰	پیوند دین و آزادی
۱۲۰	آزادی بیان عقیده
۱۳۵	حدومرزهای آزادی

۱. زاویه ارزشی ۱۳۷
۲. از زاویه ابراز عقاید و دیدگاه‌ها ۱۴۱
- الف) آزادی در مسیر تکامل ۱۴۲
- ب) آزادی بیان به دور از فریب و به گمراهی افکندن ۱۴۵
- نتیجه‌گیری ۱۴۷

کتاب‌نامه ۱۵۱

مقدمه

استاد شهید مرتضی مطهری یکی از فرهیختگان برجسته دوران معاصر است که در راه نشر معارف دینی و پاسخ‌گویی به شبهات و نقد اندیشه‌های نادرست تلاش زیادی نمود. او دغدغه دین داشت و تلاش می‌کرد دین را وارد جامعه کند و موانعی که بر سر راه این هدف بود بر می‌داشت و هر نکته را مطالبی که علیه معارف اسلامی مطرح می‌شد به پاسخ از آن همت می‌گذاشت و جانانه از اسلام و تفکر اصیل اسلامی دفاع می‌کرد. حضور او در دانشگاه با همین انگیزه و برای تحقق همین هدف بود. برای آشنایی با ایشان به شرح حال اجمالی و موارد حوزه مطالعاتی و نقدهای استاد می‌پردازیم تا از موارد ذکرشده در متن کتاب تا حدودی ابهام‌زدایی شود.

مرتضی مطهری در خانواده‌ای روحانی در ۱۳ بهمن ۱۲۹۸ س. در فریمان واقع در ۷۵ کیلومتری شهر مقدس مشهد چشم به جهان می‌گشاید.^۱ پس از طی دوران طفولیت به مکتب‌خانه رفته و به فراگیری دروس ابتدایی پرداخت.

۱. مرتضی مطهری، مجموعه آثار، ج ۱، ص ۹.

دوران تحصیل و فعالیت‌های علمی

به سبب عرق مذهبی که داشت در دوازده سالگی وارد حوزه علمیه مشهد و در مدرسه ابدال خان ساکن شد. رضاخان که مدارس را بست، به فریمان بازگشت و دو سال در آن جا ماند.^۱ در سال ۱۳۱۶ ش. عینی‌رغم مبارزه شدید رضاخان با روحانیت، بعد از درگذشت مرحوم شیخ عبدالکریم حائری (۱۳۱۵ ش.) مؤسس حوزه علمیه قم، به آن شهر رفت.

در دوران اقامت پانزده ساله خود در قم از محضر آیه الله العظمی بروجردی (۱۲۴۰/۱/۱۰ ش.)، در فقه و اصول و نزد امام خمینی (۱۳۶۸/۳/۱۴ ش.)، به مدت دوازده سال در فلسفه ملاصدرا، عرفان و اخلاق و اصول فقه، همچنین از علامه سید محمد حسین طباطبائی (۱۳۶۰ ش.)، در فلسفه، الهیات، صفای بوعلی و دروس دیگر، بهره گرفت. دیگر اساتید وی عبارتند از آیه الله سید محمد حجت (۱۳۷۲ ق) در اصول فقه و مرحوم آیه الله سید محمد باقر داماد (۱۳۸۸ ق) در فقه و مرحوم آیه الله حاج میرزا علی آقا شیرازی (۱۳۳۴ ش.)، در فلسفه، عرفان و اخلاق.^۲ خود نیز به تدریس مشغول بود. آیه الله محمد فاضل لنکرانی (۱۳۸۶/۳/۲۶ ش) خود را شاگرد استاد در درس علم

۱. حمیدرضا سیدناصری و امیررضا ستوده، پاره‌ای از خورشید، ص ۷۶، خاطرات برادر شهید، محمدتقی مطهری.

۲. همان.

بیان مطول معرفی کرده است.^۱ در سال ۱۳۳۱ به تهران مهاجرت کرد. در مدرسه مروی به تدریس پرداخت و کار وی تألیف و سخنرانی بود. در مجامع مختلف از جمله انجمن پزشکان سخنرانی می‌کرد.^۲ در سال ۱۳۳۴ فعالیت علمی خود را در دانشکده الهیات و معارف اسلامی شروع نمود و به مدت ۲۲ سال تا ۱۳۵۵ ادامه داد و زودتر از موعد بازنشسته شد و در همین سال برای دیدار با امام به نجف رفت.^۳ شهید مطهری دارای تألیفات زیادی در زمینه معارف اسلامی و فلسفه الهی و تاریخ ایران و تفسیر است. ایشان انگیزه خود را از تألیف این گونه بیان می‌کند:

این بنده از حدود بیست سال پیش که قلم به دست گرفته مقاله یا کتاب نوشته‌ام، تنها چیزی که در همه نوشته‌هایم آن را هدف قرار داده‌ام حلّ مشکلات و پاسخ‌گویی به سؤالاتی است که در زمینه مسائل اسلامی در عصر ما مطرح است.^۴

مبارزات سیاسی

شهید مطهری افزون بر فعالیت‌های علمی به مبارزات سیاسی نیز

۱. همان، ص ۳۷۰.

۲. مرتضی مطهری، مجموعه آثار، ج ۱، ص ۱۰.

۳. همان، ص ۱۱. به دستور امام در سال ۱۳۵۶ و ۵۷ در حوزه علمیه قم دروسی را آغاز کرد. من در جلسه درس استاد در حسینیه ارک قم شرکت کردم که تمام حسینیه پر شده بود و جمعیت ایستاده در کفش‌کن آن از محضر استاد بهره می‌بردند.

۴. مرتضی مطهری، مجموعه آثار، عدل الهی، ج ۱، ص ۳۸.

مشغول بود. در جریان قیام پانزده خرداد حضوری فعال داشت و به جهت یک سخنرانی دستگیر شد، او به دستور امام خمینی جزو هیئت علمی هیئت‌های مؤتلفه اسلامی بود و در ۱۳۴۸ ش. به دلیل صدور اعلامیه‌ای با امضای ایشان و علامه محمدحسین طباطبائی و آیه‌الله حاج سید ابوالفضل مجتهد زنجانی مبنی بر جمع اعانه برای کمک به آوارگان فلسطینی و اعلام آن طی یک سخنرانی در حسینیه ارشاد دستگیر و مدت کوتاهی در زندان تک‌سلولی به سر برد^۱ و به جمع‌آوری کمک برای مردم فلسطین پرداخت.^۲ در ایجاد حسینیه ارشاد نقش داشت و بعد از کناره‌گیری از فعالیت‌های آن، در مسجد الجواد و بعد مسجد جامد مشغول به فعالیت دینی شد و چند بار ممنوع‌المنبر و دستگیر شد.^۳ در دوران انقلاب در سال ۱۳۵۷ فعال و سفری به پاریس داشت و مسئول کمپه استقبال از امام و مسئول تشکیل شورای انقلاب اسلامی بود که امام دستور تشکیل آن را در پاریس داده بود.^۴

استاد در مورد گروه‌های انحرافی حساس بود. اندیشه‌های گروه فرقان^۵ را خطرناک می‌دانست و به نقد آن پرداخت و حضور منافقین

۱. همان، ج ۱، ص ۱۰ و ۱۱.

۲. حمیدرضا سیدناصری و امیررضا ستوده، پاره‌ای از خورشید، ص ۴۹۱.

۳. همان.

۴. مرتضی مطهری، مجموعه آثار، ج ۱، ص ۱۱.

۵. برای آگاهی از چگونگی تشکیل گروه فرقان و فعالیت آن به مجله «یادآور» شماره ۶، ۷ و ۸، سال سوم: تابستان تا زمستان ۱۳۸۷ و بهار ۱۳۸۹ با عنوان «بازخوانی کارنامه فرقان و فرقان‌گونگی در تاریخ انقلاب» مراجعه شود. این اثر را مؤسسه مطالعات تاریخ معاصر ایران منتشر کرده است.

را به جهت انحرافی که داشتند در امور حکومتی مضر می‌دانست.^۱

شهادت استاد

استاد شهید مطهری در روز سه شنبه ۱۱ اردیبهشت ۱۳۵۸ ساعت ده و بیست دقیقه شب به دست گروهک جنایتکار فرقان به شهادت رسید.^۲

امام خمینی درباره ایشان فرمود: «مطهری که در طهارت روح و قوت ایمان و قدرت بیان کم‌نظیر بود رفت و به ملاً اعلی پیوست؛ لکن بدخواهان بدانند که با رفتن او شخصیت اسلامی و علمی و فلسفی‌اش نمی‌رود».^۳ در دومین سالگرد شهادت ایشان نیز از سودمندی بی‌استثنای تمام آثار قلمی و زبانی ایشان سخن گفت.^۴

حوزه‌های نقد شهید مطهری

پاسخ‌گویی به شبهات ضد دینی و طرح درست اندیشه اسلامی دغدغه اصلی شهید مطهری بود. مطهری درباره موضوع‌هایی کتاب می‌نوشت که پرسش روز و یا شبهه جمعی از روشن‌فکران بود. به سبب تضلع علمی که داشت در زمینه‌های مختلف آثار گران‌بهایی

۱. حمیدرضا سیدناصری و امیررضا ستوده، *پاره‌ای از خورشید*، ص ۳۲۹، ۳۴۹ و ۵۲۶.

۲. همان.

۳. امام خمینی، *صحیفه نور*، ج ۶، ص ۱۰۹ و مرتضی مطهری، *مجموعه آثار*، ج ۱، ص ۱. تاریخ ۱۳۵۸/۲/۱۱.

۴. امام خمینی، *صحیفه نور*، ج ۱۴، ص ۲۰۸ و مرتضی مطهری، *مجموعه آثار*، ج ۱، ص ۹. تاریخ ۱۳۶۰/۲/۹.

دارد. کتاب *نظام حقوق زن در اسلام* از آثاری است که استاد در پاسخ به شبهه‌های حقوقی که توسط ابراهیم مهدوی زنجانی در مجله زن روز منتشر شده بود ارائه گردید.^۱ در آن مقطع زمانی، دست‌انداران آن مجله که چندان سنخیتی با مسائل مذهبی نداشت حاضر شدند پاسخ‌های استاد را منتشر کنند. شیوه نقد و پاسخ استاد در این باره درخور دقت است. کتاب مسئله حجاب نیز دغدغه‌ای از این دست بود که مخالفت‌هایی را در بین نیروهای مذهبی در پی داشت. اما استاد به دنبال حل مشکل به روش فقهی بود. خدمات مقابل اسلام، ایران استاد مطهری پاسخ به شبهه‌ای درباره اسلام و نقش آن در ایران بود که برخی به بهانه رواج ملیت‌پرستی با اسلام مخالفت می‌کردند. پاسخ داد^۲ و در ادامه تفکری را که با تعبیر دو قرن سکوت، اسلام را سوراخ هجمه قرار داده بودند نادرست معرفی کرد.^۳

پاسخ به برخی اشکال‌ها برخاسته از اندیشه افراد، یکی دیگر از دغدغه‌های استاد بود و با این که خود، دکتر علی شریعتی را به حسینیّه ارشاد که خود از بنیان‌گذاران آن بود، دعوت کرد^۴ اما نگران برخی تحلیل‌ها و دیدگاه‌های وی بود که ممکن بود در دراز مدت به

۱. حمیدرضا سیدناصری و امیررضا ستوده، *پاره‌ای از خورشید*، ص ۴۱-۴۲ و مرتضی مطهری، *مجموعه آثار*، نظام حقوق زن در اسلام، ج ۱۹، ص ۳۹.

۲. مرتضی مطهری، *مجموعه آثار*، ج ۱۴، ص ۵۸.

۳. همان، ص ۱۰۴.

۴. مرتضی مطهری، *مجموعه آثار*، ج ۱، ص ۱۰ و حمیدرضا سیدناصری و امیررضا ستوده، *پاره‌ای از خورشید*، ص ۱۸۹.

تفکر اسلامی آسیب برساند. به همین سبب برخی اندیشه‌های وی را نقد منصفانه نموده و درباره آن اظهار نظر کرده است. نمونه‌ای از نقد استاد در این مورد بیان خواهد شد.

تحلیل درست، منطقی و نقادانه مسائل اجتماعی و تاریخی در اسلام یکی از حوزه‌های مورد توجه استاد بود. استاد در سیری در نهج‌البلاغه که اول به صورت مقاله در مجله مکتب/اسلام منتشر شد به نقدهای امیر المؤمنین علیه السلام از دستگاه خلافت و خلفا و گروه‌های اجتماعی آن زمان که در نهج‌البلاغه آمده پرداخت و در کتاب جاذبه و دافعه علی علیه السلام، گروه‌های صدر اسلام را مورد نقد قرار داد و برخوردی که امیر المؤمنین علیه السلام با آنان داشت را تحلیل کرد.

یکی دیگر از دغدغه‌های استاد مظهری نقد تفسیر مادی از آیات قرآن بود که استاد به آن پرداخته است. در مقدمه علل گرایش به مادی‌گری تفسیر مادی قرآن را مربوط به دو سال اخیر (۱۳۵۵-۱۳۵۶) می‌داند و از آن تعبیر به «توطئه عظیم» می‌کند.^۱ او نویسنده یا نویسندگان این تفاسیر را که بعداً مشخص شد گروه منحرف فرقان به رهبری گودرزی بودند اغفال شده می‌داند که قصد خیانت ندارند و خطاب به آنان می‌نویسد:

عزیزان من! شما در مقدمه تفسیر خود از وضع تفاسیر و مفسرین گذشته مطالبی نوشته‌اید که تنها در خطابه و منبر که کسی از کسی مدرک نمی‌خواهد باید به کار برده شود.^۲ و نکات مهم دیگری

۱. مجموعه آثار، علل گرایش به مادیگری، ج ۱، ص ۴۵۹.

۲. همان، ص ۴۶۰-۴۶۹.

در این باره بیان می‌کند و به نقد دلسوزانه تفکرات آنان می‌پردازد و با نقل عباراتی از آن تفاسیر آن‌ها را مورد نقد قرار می‌دهد. این گروه همه چیز را تفسیر مادی کرده بودند. صلوٰه در قرآن را به «پیوستگی میان اعضای یک حزب» یا «عناصر انقلابی» تفسیر کرده‌اند.^۱ استاد در این مقدمه بخشی از تفکرات آنان را مورد نقد قرار داده است.^۲ گروه فرقان بعداً استاد را ترور کردند.

یکی از مهم‌ترین دغدغه‌های استاد مطهری که درباره‌اش می‌اندیشیده و آثار متعددی منتشر کرده، مسائل فلسفی است. این دست از مسائل از آغازین روزهای طلبگی ایشان شروع^۳ و تا آخر عمر استاد ادامه داشت. استاد فلسفه را نزد امام خمینی و فلسفه بوعلی را نزد علامه طباطبائی آموخت. برای آشنایی با فلسفه و اصطلاحات فلسفی جدید کتب دکتر ارانی را بارها مطالعه کرده است. اصول فلسفه و روش رئالیسم علامه طباطبائی را در اثبات بی‌پایگی فلسفه مادی بسیار مؤثر می‌داند و به تعبیر ایشان نقش تعیین‌کننده بیست سال اخیر (قبل از ۱۳۵۶) برای ایرانیان داشته است.^۴ استاد مطهری با شرح و توضیح اندیشه استاد در این کتاب پرداخت و منصفانه اندیشه‌های فلسفه مادی از جمله دیدگاه فلسفی دکتر ارانی را به‌خوبی مورد نقد و ارزیابی قرار داد. گوشه‌ای از شیوه نقد استاد از

۱. همان، ص ۴۶۷.

۲. همان.

۳. حمیدرضا سیدناصری و امیررضا ستوده، پاره‌ای از خورشید، ص ۱۸.

۴. مجموعه آثار، علل گرایش به مادیگری، ج ۱، ص ۴۴۲.

این دست از تفکر مادی فلسفی مورد توجه قرار گرفته و به مواردی از نقدهای منصفانه فلسفی استاد اشاره خواهد شد.

استاد مطهری در مقدمه دوم کتاب علل گرایش به مادی‌گری به سوءاستفاده مادی‌گرایان از تفکرات عرفانی پرداخته و آن را به نقد کشیده است و در ادامه به نقد اندیشه مارکسیسم پرداخته است.^۱ او آثار منتقلی در این باره دارد. می‌توان گفت بیشترین آثار استاد در حوزه مسائل عقیدتی و فلسفی و پاسخ‌گویی به شبهات و تبیین مسائل در این باره که مورد هجوم منتقدان قرار داشته است. اولین نوشته‌های استاد در این باره، است؛ مانند/انسان و سرنوشت، عدل الهی، شرح پنج جلدی اصول فلسفه و روش رئالیسم، شرح منظومه.

شهید مطهری در دانشگاه تهران با امیرحسین آریانپور نامی درگیر بود که استاد دانشگاه الهیات بود، ولی گرایش مارکسیستی داشت. استاد پیشنهاد مناظره با وی را مطرح می‌کرد چون مشخص نبود در دانشگاه الهیات که درباره خداست چرا یک ضد خدا به فعالیت مشغول است!^۲

این کتاب

این اثر دارای دو قسمت و مشتمل بر سه فصل است. قسمت اول با عنوان «نقد معیار و ویژگی‌های آن در آثار استاد مطهری» است که قبلاً در مجله حوزه^۳ منتشر شده که با اصلاح و ویرایش و مراجعه

۱. همان، ص ۴۵۸.

۲. حمیدرضا سیدناصری و امیررضا ستوده، پاره‌ای از خورشید، ص ۱۹۰ و ۲۱۱، ۳۱۰.

۳. مجله حوزه، شماره ۱۱۷-۱۱۸، تاریخ ماه ۳-۴/۱۳۸۳.

مجدد به منابع و تلخیص در مواردی و تکمیل در مواردی دیگر در دو فصل تقدیم خوانندگان گرامی می‌شود.

فصل اول درباره پیشینه نقد در اسلام است. در آغاز به سابقه نقد در اسلام اشاره شده که رسول خدا ﷺ در این زمینه پیشگام بودند و نمونه‌هایی از لابه‌لای کتاب‌های شهید مطهری استخراج شده و سیره علوی در مورد نقد بیان شده که به نقد برخی تفکرات نادرست زمان خود پرداخته و به نقد جبرگراها و منجمان پرداخته است و خلفای پسین را مورد نقد قرار داده است. به مواردی از سیره دیگر ائمه در نقد اندیشه‌های افراد ارائه شده است و این که نقد و ناقد در حدیث سابقه طولانی در فرهنگ اسلامی دارد.

فصل دوم درباره ویژگی‌های نقد معیار است که همراه با نقل نمونه‌هایی از آثار شهید مطهری است. با استفاده از این نمونه‌ها روش ایشان در نقد مشخص می‌شود و آنچه در نقد مهم است روش و عملکرد ناقد و شیوه نقد است. نه نکته به عنوان ویژگی ارائه می‌شود. در ابتدا به معنای نقد و ناقد پرداخته شده و این که اولین ویژگی ناقد، بازشناسی سخن درست از نادرست و توجه به نقاط قوت و ضعف یک اندیشه است، و خداوند بهترین ناقد است. اصلاح گرایانه، منطقی بودن و استقبال از نقد، دریافت مسائل بری نقد از منبع اصلی، توجه به پیشینه، حسن نیت و حسن تشخیص، انصاف در نقد و احترام در هنگام نقد، ویژگی‌های دیگر نقد و ناقد را تشکیل می‌دهد.

نگارنده مقاله دیگری درباره نقد با عنوان «گستره نقد و

ویژگی‌های آن در مجله حوزه»^۱ نگاشته‌ام که در این زمینه مفید است. فصل سوم کتاب درباره «دین و آزادی از دیدگاه شهید مطهری»^۲ است که از کتاب‌های مختلف ایشان استخراج و مورد تجزیه و تبیین قرار گرفته است. پیوند دین و آزادی و این‌که آزادی از ارزش‌های انسانی است و اسلام به آن احترام گذاشته و می‌گذارد. بیان این نکته که آزادی به معنای آزادی فحشا نیست و از این جهت محدودیت دارد، بلکه آنچه مربوط به انسانیت انسان است محترم است. همان‌گونه که اعلامیه حقوق بشر در مورد بهداشت و سوادآموزی قائل به الزام و محدودیت است می‌توان آزادی را در محدوده قانون قرار داد و افزون بر آزادی، توحید و مساوات جزو ارزش‌های قابل احترام انسانی است. شهید مطهری بین عقیده و اندیشه تفاوت قائل است و هر عقیده‌ای را قابل احترام نمی‌داند، هر چه از باب تقلید باشد، ولی عقیده برخاسته از اندیشه را محترم می‌شمارد.

فم، علی اکبر شاکری

یکشنبه ۷/۷/۱۳۹۷ برابر با ۱۹ محرم ۱۴۴۰ ق

۱. مجله حوزه، شماره ۱۳۳، تاریخ انتشار ماه: ۱-۲ / ۱۳۸۵.

۲. همان، شماره ۹۷، تاریخ انتشار ماه: ۱-۲ / ۱۳۷۹.